

PODJEJLJIVANJE SAKRAMENATA I EVANGELIZACIJA S POSEBNIM NAGLASKOM NA POTVRDU

Riječ »evangelizacija« koja je ovdje vezana uz podjeljivanje sakramenata dolazi mi u uho kao s ustiju saborskih otaca, koji su svom žestinom nastojali saborske tekstove prožeti idejom da je Crkva u svojoj biti misionarska. Pri tom se sjećam Katehetskog direktorija, koji poznaje razne krugove katehiziranja: od užih, onih oko naših crkava, do širih, koji prelaze enklave crkvenog prostora, šireći se dalje u svijet. To za mene znači da ne mogu misliti na evangelizaciju u vezi sa sakramentima a da ne mislim i ne radim u vezi s dijeljenjem sakramenata na ovaj ili onaj način i za one koji nisu upisani u naše popise posjetnika vjeronauka, u naše župne kartoteke kao oni koji se drže Crkve, kojih nema ni u našim matičnim knjigama. To su ovce koje su zalutale i prema evanđeoskoj kalkulaciji trebalo bi za njih deset ostaviti župu od tisuću — Isus je rekao stado od sto za jednu ovcu — pa ih ići tražiti. Znam da ipak nije lako kidati se od župe, reskirati stado koje je danas napadnuto da se dopre do onih dalekih, ali se koji puta pitam: zašto se tamo gdje, hvala Bogu, ima višak svećenika nitko od svećenika ne nađe koji bi prebrodio tip župnika i kapelana, kakvog poznamo, pa prešao s kulture evanđelja na širenje evanđelja? Ne mogu shvatiti zašto se gotovo svi takvi pokušaji prate sa sumnjom i padovi s osudom, kao da ništa ne može biti dobro osim onoga što ja radim među četiri crkvena zida? Ipak, više mi se sviđaju oni koji sa svojim vjernicima izvode pobožnosti, mole sve litanije i izvode sva proštenja, nego oni koji kažu da za to danas nije čas, da Crkva za to danas više nema vremena, da time ne osvaja svijet, a sami ni da bi prstom makli za to osvajanje. Ti su najgori, premda bih volio da oni prvi znaju nešto mrvica sa stola naših dobrih vjernika baciti pod stol i psićima. Strašno se uznemirim kad pomislim u kakvoj su situaciji oni koji se drže daleko od Crkve. Prije sam mislio: oslabili su u vjeri, povukao ih je neki interes, zanemarili su se i slično; doći će vrijeme kad će se opet vratiti; nisu to odmetnici, nego više izletnici. Sad ne mislim tako. Ne samo zbog toga jer

danas ateizam, u koji moramo vjerovati da je stvaran, a ne samo anonim, prodire u mase, nego još više zato jer apostoli inovjeraca u našim krajevima revno vrše evangelizaciju baš takvih. Snage koje vrše tu evangelizaciju, a s kojima se od vremena do vremena upoznam, uvijek me nanovo iznenade svojom organizacijom, brojčanošću i upornošću. Možda je to bio razlog da sam od srca jednom od naših otaca dao priznanje za njegov rad oko skupljanja onih koji nisu kršteni da bi ih spremio na krštenje kao gimnazijalce i kao studente. Iznenadio sam se kad sam primijetio da Je on tim mojim priznanjem bio duboko ganut. Poslije mi je kazao da nije mislio da netko taj rad cijeni. Doista, teško je onima među nama koji izlijeću u prve redove, koji i šire Božje kraljevstvo, a ne stoje samo na njegovoj straži. Neshvatljivo je zašto samo za ove stražare imamo ordene i nagrade.

Uvijek željno očekujem da vidim što župnici čine u zgodama kad se oni daleki približe Crkvi, a to su časovi krštenja, vjenčanja, prve pričesti i firme. Ove posebno zato jer se tu pojavljuje i biskup, njegova prisutnost.

Meni se čini da to približavanje udaljenih u takav čas ne valja precijeniti. Nije to približavanje konvertita niti ljudi s doživljenom meta-nojom. To je dolazak pod pritiskom u dodir s Crkvom. Oni ne žele prekidati s Crkvom, pogotovo ne na vidljiv, ostentativan način pred zajednicom, u jednom svečanom času kad je zajednica sabranija i osjetljivija u odnosu prema odsutnima ili je čas takav da moraju odsutnošću od Crkve učiniti se odsutnima i samoj slavi i gozbi doma. Kako bi mogli biti prisutni na piru, a odsutni na vjenčanju? Mogu. Oni čine i to, ali nije ugodno, pa su spremni doći.

No što se može učiniti s takvima u pogledu evangellziranja, u takvim slučajevima?

Već su je zvali Sllvijom. Trebalo ju je krstiti. Imala je već 9 mjeseci. Mogao sam je krstiti ja kao kućni znanac. Nisam htio. Želio sam da je krsti župnik. Ali oni s njim nemaju veze. Znao sam da im je teško. Kupio sam im »Obred krštenja«. Rekao sam im nek se sprema. Nemaju vremena za čitanje, poslovi su. Ipak su nakon 3 do 4 mjeseca malu krstili kod župnika. Koliko su naučili o krštenju, ne znam. Svakako su mi rekli, pripovijedajući mi događaj krštenja, kako im je na kraju pri odlasku župnik mahao rukom i smiješio im se. I ništa mi više nisu rekli, ni kako je obred tekao, ni što se tamo zbivalo. Je li to bila zgodna metoda, ne znam. Svakako mi se čini da bi svaka kuća onih udaljenih prigodom primanja sakramenata trebala da ima napisano nešto iz čega bi oni koji ne znaju naučili o čemu se radi, da ih ne bude stid da dođu kao neznalice. Neće svi čitati, ali prigoda je da čitaju i da nešto čuju od evandeoske poruke. Jedan župnik zna katkad u obitelji koje ne dolaze u crkvu odnijeti filmine o krštenju, o vjenčanju...

U svakom slučaju ono zadovoljstvo roditelja nad prijaznošću i prijateljskom toplom gestom svećenika na rastanku u ispričanom događaju dalo mi je misliti:

Ako takve udaljene u časovima kad nam dolaze ne valja precjenjivati kao da su Magdalene ili Nikodemi, ne valja ih ni podcjenjivati kao da ne mogu baš ništa primiti, kao da su nesposobni za evanđeosku poruku. Ja ih u tim časovima uvijek doživim kao posudice s mirisnom tekućinom. Te posude nemaju ugodan miris, ali ako se razliju i tekućina iscure, ugodno se osjećam. Zbilja se ugodno osjećam kada takvi, pošto im popucaju obruči obzira koji su ih držali daleko, počnu preda mnom rastvarati svoje religiozne dubine. Neobrađene su te dubine, ali jasno vidim da se u njima, ovako i onako, još uvijek skriva Bog. Tada se sjetim Rahnera i drugih koji teološki viču da već zaglušuju uši kako kršćanstvo nije ideologija, nego spasenje i da evangelizacija nije evangelizacija ako ne vodi k spasenju, pa mi ne pada na pamet da im teoretiziram u tim časovima, da ih jKtučavam. Nastojim im samo ono vjere što je imaju oživjeti i ojačati. Kako? Ja im kažem da baš tako i ja osjećam Boga ili vječnost kao i oni, da sam im sličan, da su pogodili pravo, od srca se razveselim nad njihovom vjerom i ujedno im nastojim reći kako sam ja sretan što vjerujem, kako se trudim da što dublje vjerujem, kako sam sve više sretan živeći po vjeri, kako mi je sve u životu to da mi je Bog, da mi je Isus prijatelj. Ja ne znam koliko oni pri tome porastu u svojoj vjeri, ali sam uvjeren da porastu. K tome, tako smo se srasli u zajedništvu vjere, a ne samo u zajedništvu jurisdikcije i sizerenstva. Iza tog zajedništva lako se sporazumimo što se tiče vanjskih obveza.

Nastavak naših kontakata provodim pomoću knjiga. Prije sam u takvim zgodama birao knjigu ili što drugo. Htio sam da takav odmah dobije iz knjige dobar uvid u vjeru, u Boga, zaokružen pogled na kršćanski život i tome slično. A kako je takvih knjiga malo, koji put nisam ništa dao, jer nisam ništa imao. Sada dajem bilo što, najviše nešto lagano. Oduševio me prije dvije godine župnik iz V. koji mi je rekao da ima veliku biblioteku, beletristički čak jaču od osmoljetke u samom mjestu, tako da nastavnici šalju djecu k njemu po knjige. Obećao sam mu doći u pohode da je razgledam. Nažalost, još nisam imao prilike za to. Ali te biblioteke nisam zaboravio.

Drago mi je kad mi ne vrate knjigu na vrijeme. Onda imam razlog da ih pohodim, a da ih pri tom uopće ne uvrijedim što nisu knjigu vratili, jer sam ja upravo toj njihovoj nemarnosti zahvalan da ih opet mogu vidjeti i od srca koju reći.

Lani su u Americi bili iznenađeni. Televizijska mreža pokrila sve. Mislili su da je štampi odzvonilo. Međutim, anketa je pokazala da se broj časopisa umnožio, da sve više niču novi časopisi, i to oni lokalnog karaktera, a ne toliko oni univerzalnog. Pri tome sam mislio na »Podravske zvonike«, na »Župni list karlovačkih župa«, na »Duh zajedništva« u Dubravi u Zagrebu, na list »Poljica« poljičkog dekanata, na »Lanternu sv. Marka« s Korčule, na list župe Jelse i još neke druge u koje katkad malo zavirim. I pri tome me nije veselila toliko aktivnost i vitalnost župnika koji te listove uz velike žrtve izdaju, nego u prvom sam redu mislio na to

da je mentalitet vjernika danas takav da ih očekuju, rado čitaju. Za one udaljene čini mi se da je to najpogodnije što im možemo dati.

Kad mislim na način izvedbe svečanog dijeljenja sakramenta, osobito potvrde ili prve pričesti, tad su mi najprije pred očima ti daleki, a ne u prvom redu potvrđeni ili pričesnici. Tad se sjetim da današnja teologija veoma inzistira na znakovitosti sakramenta. Spoznaja po znaku: mira po ulju, vatre po dimu, prijatelja po stisku ruke, puno je prodornija, vitalnija, impresivnija, egzistencijalnija od one kojom se prenose misli, od takozvane konceptualne spoznaje. Zato mi se čini pametnim da danas treba sakramentalni znak izgraditi u vidljivosti do maksimuma. No možda je tu važnije povećati vidljivost sakramentalnog znaka u njegovoj protegnutosti nego povećavati sam znak, nego mjesto hostije postavljati hljepčiče ili mjesto vodom iz školjke ljude voditi na potok za krštenje. Sakramenti su, doduše, materijalni znaci, ali izvođeni kao akcija. Oni su čini. Da se pak sakramentalni čin proživi u svojoj vidljivosti, treba angažirati sve činioce sakramenata, a to su osim svećenika i cijela župna zajednica, okupljena oko euharistijskog Krista. Sva zajednica vjernika dijeli sakramenat, omiljela je misao sv. Augustina, kao što i prinosi žrtvu. Dakako, na svoj način. Zajednica dijeli Duha Svetoga. Kad ga u njoj ne bi bilo, ne bi ga ni naši potvrđeni mogli primiti. Pri krštenju im daje svoju vjeru, ufanje i ljubav u Isusa Krista itd. Svoje veselje nad tim zajednica izražava deklamacijama, pjesmom, odijelom, fotografskim aparatom, religioznom šansonom, koja je draga mladima, pa i bake je vole. Na sve to mislim pa se brinem, koliko je do mene, da svega toga bude pri svečanom dijeljenju sakramenata. A osobito mi je drago ako tu uzmognem umetnuti štogod nova, da oni daleki, kad dođu, vide da Crkva otkad su je ostavili, možda zbog njezine starosti, nije još više ostarjela, nego da se, dapače, pomladila.

Nošen takvim nakanama, rado gledam npr. medičare i licitare pred crkvom. Oni su mi kao neki reflektori koji obasjavaju sakramentalni znak za te »jadne daleke kršćane«. Kad ih oni vide, shvate da to Otac nebeski u Crkvi danas slavi slavlje nad povratkom izgubljenih sinova, da Duh Sveti u sili silazi s neba nad potvrđeničke. Osobito su mi draga licitarska srca koja podržavaju klimu ljubavi, euharistijske ljubavi na dan prve pričesti, ljubavi Duha Svetoga na dan potvrde. Znam da oni na to ne misle izričito, ali znam i to da su I po tom oni toga dana bliže s Bogom. Drago mi je isto što se oni bliži tuže da ne mogu od svega toga biti sabrani. I ja ih razumijem, ali ih na ovaj ili onaj način podsjetim da je stanovita rastresenost koju trpe kao žrtvu u stvari žrtva za one druge, kao što sam na to podsjetio jednu gospođu u sarajevskoj katedrali za vrijeme zadužnica za pok. nadb. Čekadu, koja se tužila govoreći: »Zašto fotografi fotografiraju? Je li to po protokolu? Ja bih se htjela u miru oprostiti od velikana.« Odgovorio sam joj: »Nije to ni po kakvu protokolu, gospođo! Nego fotografi se trude da bi vaše kćeri i unuci mogli vidjeti velikana i vaš oprost s njim!«

Ipak moram reći da postavljam sebi pitanje da li je to sve što se može učiniti za one udaljene prigodom svečanog dijeljenja sakramenata. Nisu li to doista male mrvice, odviše male iskre da bi moglo doći do jačeg plamena vjere u tim dušama?

Otkako sam obavio obiteljski vikend, silno sam radostan i pod tim vidom. Tamo na vikend mogu ići i ateisti i inovjerci, pa mogu i naši »daleki.« To nije stvar samo za svece, a ni za revne vjernike. Uza sve to — svi koji ga prođu postaju više ljudi, više bračni drugovi, u Bogu i po Bogu. Sad ja mogu takvima dalekima kad mi se približe to savjetovati, znajući da će im biti drago što sam ih na to uputio i znajući da će mi za dva dana vikenda postati bliži od mnogih onih koji su mi blizu. Paradoksalno je to, ali je stvarnost. Ja sam to doživio.

Nego, ipak me savjest prekori da vođen skrbi za daleke počinem nepravdu onima koji su svojom odanošću redoviti posjetnici crkve i podržavaju redovite veze sa svećenikom. Takve, eto, u zgodama svečanog dijeljenja sakramenata znam lišavati veće i dublje sabranosti, jednog dostojnijeg i sakramentalno ozbiljnijeg, dogmatskog, asketskijeg stila dijeljenja. Tada nastojim nešto učiniti da to popravim. Prvo što mi dođe na pamet jest to da sam, obavljajući obrede, budem u njihovu izvođenju što korektniji. Ta moja korektnost unosi neku smirenost i kao da onom osjećaju oduševljenja i bučnije radosti, koji je izvana ekscitiran, ovog ili onog stila, ovim ili onim pokazuje put kuda da se izlije, da se izlije u otajstvenost, u dubine onoga što se u obredu događa.

Dakako da pri tom i sam nastojim tamo zaci. Imam dojam baš u tim svečanim časovima da je sve propalo ili da je toliko propalo koliko sam ja šuplje predstavljao. Vjernicima sam u taj čas i ja most za njihov prijelaz u otajstvo. Toga mosta nema ako u meni ne živi otajstvo. Stoga se trudim da što dublje uronim u čin koji obavljam. Mislim da stojim pred Bogom u ime naroda preda mnom, skupa s njime i trsim se da doživim Boga u sebi i pred sobom koliko god je moguće više. Isto tako molim od Boga milost i za biskupa koji ima podijeliti potvrdu.

No u zadnje sam vrijeme u mucu glede toga općenito. Moja je muka nastala kad sam nedavno spremao predavanje o Euharistiji. Radilo se o Euharistiji kao žrtvi i gozbi u biblijskom horizontu. Tu sam naišao na jednu rečenicu, koja je stvorila tu muku u meni. Ta rečenica glasi: Žrtvu prinosi čovjek, gozbu sprema i daje Bog. To je poznata stvar, ali meni je najednom došla misao kako ja kao svećenik u stvari na oltaru, a to vrijedi i za druge sakramente, igram dvostruku ulogu: ulogu zastupništva Božjeg naroda pred Bogom u ime Kristovo i ulogu zastupništva Božjega, također u ime Kristovo I Božje. Ja sam se dosad dobro uživljavao u zastupništvo Božjega naroda, ali slabo I, moram reći, gotovo nikako u ulogu zastupništva Božjega pred narodom. Misao da ja na oltaru moram pružiti vjernicima sliku Boga kako sprema gozbu za svoj narod ispunila me tjeskobom. Jednostavno, ne znam se psihološki postaviti u tu pozu. Kad vjernici u liturgiji kažu: Lice tvoje. Bože, ja tražim, — da Im ja u taj

čas moram predstaviti to lice! Velim da me to zbunjuje. Ali osjećam da i u tome mogu puno napraviti i da rast u toj svijesti veoma obogaćuje moje svećeničko biće. Čini mi se da tom svijesti ona moja korektnost i vanjska smirenost u izvođenju obreda prestaje biti lijepi paradni marš liturgijskih akcija i pretvara se u putokaz k Bogu. I to smatram posebnim prilogom mojoj evangelizaciji pri dijeljenju sakramenata.

Sve sakramente dijelim sam. Župnici se moraju uznemiriti i biti u neprilici kod potvrde, kad moraju dočekati biskupa, mislim u sebi. Svaka neobičnost upada u život kao kamen u mirno jezero. Pokrene svu vodenu površinu. Pitam se da li župnici, blokirani brigama oko biskupa, iskoriste tom zgodom biskupovu prisutnost za evangelizaciju župske zajednice?

Meni je uloga biskupa došla do pune svijesti tek poslije Sabora. Gotovo iznenađujuće je na me djelovala saborska misao da je u svakoj mjesnoj Crkvi cijela univerzalna Crkva, i to posredništvom biskupa koji kao član apostolskog kolegija svojom prisutnošću uprisutnjuje sav kolegij, s kojim živi u zajednici, premda sam na tu misao nailazio već prije po teološkim člancima. S biskupom u župi je sav apostolski zbor s Petrom, s papom. Kolegij biskupa s papom kao temeljem jedinstva jedno je tijelo. Gdje je pak jedan ud povezan s ostalim udovima, tamo je cijelo tijelo. Gdje je noga i ruka, tamo je i glava. U župi na dan potvrde imamo univerzalnu Crkvu sa svim njezinim elementima: otajstvenim, euharistijsko otajstveno zajedništvo s Kristom kao otajstvenom glavom, i vidljivim, vidljivu društvenu strukturu Crkve, hijerarhiju. Božji narod hijerarhijski strukturiran. Mislim da svijest o tome, da ne kažem o toj dogmi, našim vjernicima predstavlja mnogo. Čudesno se moraju osjećati pri pomisli da oni kao zajednica prerašćuju okvire svoje župe, da u sebi nose dinamizam, koji po sebi ne mogu svladati nikakva zla, ni vanjska ni unutrašnja, da je njihova župna zajednica u času potvrde takva da bi, kad bi na cijelom svijetu prestalo kršćanstvo, a preostao negdje samo papa, bila ona koja bi se zvala Katolička Crkva, kojoj je dana sila i moć da živi do sudnjega dana. Jednom mi je službenik jedne bratske zajednice odijeljenih kršćana kazao: Blago vama, vi imate Rim. Mislio je pri tome više na administrativne smjernice i impulse iz jednog svjetskog centra koji njemu manjkaju. Mislio je na akcidentalno, ali koje je ipak golemo, velika pomoć i snaga, ali koje također pokazuje i na ono bitno, na onu otajstvenu vezu s Kristom u Petru, koja daje osjećaj cjelovitosti; osjećaj prostranosti zemaljskog kruga i osjećaj trajnosti bez svršetka. Da bih darivao vjernike tim osjećajima, volim ih povezivati s biskupom, kad se meni pruži prilika, a to je u propovijedima na večernjoj misi u župi. Nekako mi se čini da su — što su gušći oko biskupa i pape — više Crkva, a pritom zbilja mislim na kyriake, na Božju kuću pa zamišljam da, što su više uz biskupa i papu, imaju to više osjećaj stanovanja u lijepoj Božjoj kući koja ne prokišnjava, kroz koju ne pušu propusi, u kojoj se pokućstvo ne drma.

Prije sam mislio da je najbolja priprava za sakramente kateheza o sakramentu na koji se čovjek sprema. I sad uglavnom mislim tako, ali po-

činjem misliti da to ne smijem preusko shvatiti. Kad god pokušavam tu katehezu obaviti tako da katehizandima ili pripravnicima pretočim materijal o sakramentu, koji nađem po katekizmima, u svome pamćenju, prema teološkim priručnicima iz studentskih dana, ili u kojem članku teoloških revija, uvijek primijetim da sam stvar preusko zahvatio. Tada nastojim krenuti od sakramentalnog profila primaoca sakramenta, pa nastojim pripravnicima taj profil otkriti. Time im dajem da postanu svjesni onoga što će po sakramentu postati. Za potvrdu mi se čine neminovne ove teme kao pripravne: uloga Duha Svetoga u Crkvi, opcija, tj. svjesno izabiranje vjere u Boga i stavljanje svog života u otajstvo nevidljivosti, poslanje kršćana danas u svijetu. Kad se sjetim ovog trećeg, onda se obrađujem i drago mi je što sam napravio komentar o 4. poglavlju LG, gdje je govor o laicima, što se spremam komentirati dekret AA. o laicima, što mi kolega već radi na komentaru konstitucije GS, o Crkvi u sadašnjem svijetu i nestrpljivo čekam da ti komentari iziđu. Oni će pružiti mnogo građe za sagledavanje uloge današnjeg kršćanina, potvrđenika u svijetu.

Zastidim se kad čitam da, na primjer, u Njemačkoj za potvrdu znaju spremati i kumove, da kum može biti ne samo pojedinac nego i cijela grupa, apostolski angažirana, dakako reprezentirana po jednome, da pripravnici prije potvrde već izvode grupne apostolske akcije, na koje će ih sakrament potvrde ex offio pozvati, da se dan prije potvrde povlače u samoću ili da prije potvrde obavljaju duhovne vježbe. Tada mi srce postane nemirno i na usta mi naviru pitanja, koja se češće i inače javu u sličnim prilikama: što to nedostaje nama svećenicima ovdje na ovom tlu, da nikako ne možemo doći do razgranjenije pastorizacije i temeljitije evangelizacije? Ako ta pitanja izgovorim glasno, glasno mi se uvijek i odgovori: takva je povijesna uvjetovanost ovoga tla, ove domovine. Ja se pred tim pitanjem redovito povlačim, ali moram priznati da se ono opet javlja, opet sprema na optužbu. No ipak se zaustavim pa pokušavam sam što god napraviti kako bi tu našu povijesnu uvjetovanost nadišao, jer Meštrović ju je sigurno nadišao, i ne on sam, iako drugi ne u tolikoj dimenziji kao on.

Sjećam se koliko sam se svojedobno iznenadio, da ne kažem sablaznio, kad sam otkrio da su neki saborski oci, kao npr. Dupanloup, orleanski biskup, na Vat. I., mislili da je izraz »Mistično tijelo Kristovo« metafora za Crkvu, a ne objektivan realitet. Ja sam se bio već dugo navikao, pogotovo nakon enciklike *Mystici Corporis* pape Pija Xn., da Crkvu promatram kao otajstveno tijelo i bio sam uvjeren da je to stvarnost, a ne neka slika ili prispodoba o Crkvi. Čudio sam se da je suprotnog mentaliteta moglo biti u još relativno nedavnoj prošlosti. Čini mi se da danas još vlada slična situacija oko Duha Svetoga, duše Otajstvenoga tijela. Čini se također da neki još uvijek smatraju taj izraz metaforom, prispodobom. Poslije Vat. II. ja više ne podliježem toj kušnji. Naprotiv, mislim: ako je Duh Sveti samo metaforički duša Kristova otajstvenog tijela, tad i to Tijelo valja shvatiti u granicama metafore. Priznajem da me ipak još uvijek osupne realizam izričaja da je Duh Sveti duša Otajstvenog tijela. Ja znam

što znači moja duša u meni. S njom imam život i s njom imam ljudski život — bez nje ni ljudskog života ni života uopće nema u meni. Bez nje odoh u prašinu, anonimnost materije, u njezinu ukočenost i hladnoću. Sve mi je to teško vjerovati za Duha Svetoga u meni kao udu Otajstvenog tijela. Da mi je blizu, kao što mi je vlastita duša blizu, da me prožima, obuhvaća i sažima s drugima u jedno tijelo puno soka, puno soka ljubavi, puno Duha Svetoga kao što je moje tijelo puno duše. Ne kažem da mi je to teško vjerovati, ukoliko se moj čin vjere odnosi na razum, nego želim reći da ja te stvarnosti nisam duhovno iskustveno svjestan, pa mi je Duh dalek i predodžbeno šupalj. Čini mi se, kad bih ga doživio, da bih znao da je moj Duh i da bih znao što je. Svakako me misao da je on duša Otajstvenog tijela, duša Crkve, moja duša, goni na traženje doživljaja Duha, na takvo vođenje moga duhovnog i molitvenog života, i moga apostolata, a isto tako želim da tako bude duša, sok i krv života svih kršćana. Ne čudim se pentekostalnom pokretu u Crkvi, ni drugim metodama i putovima stjecanja iskustva Duha Svetoga. Pritom ipak uvijek molim da ja osobno ne Iskusim Duha Svetoga tako da opet Crkvu prenesem iz svijeta u sakristiju, ni tako da u meni ljudi ne dozive stijenu koja je Krist. U toj molitvi redovito spomenem sv. Ivana od Križa i njegove »pomasti«, njegove »udare« iz knjige »Živi plamen ljubavi«, ili se sjetim sv. Terezije Avilske, ili sv. Ignacija Lojolskog i Duha u njima, pa mi želje prema tamo krenu.

Prihvaćajući Duha Svetoga kao istinsku i stvarnu dušu Crkve, kao srce i njezin centar, nacistu sam s time da pri navješćivanju sakramenata i pri rasvjetljivanju njihova eklezijalnog vida ne mogu preskočiti Duha Svetoga, nego osjećam da je moja evangelizacija pripravnika na sakramente to više eklezijalno nabijena što je više Duhom Svetim ispunjena. I ja to u sebi baš tako formuliram, a onda s radošću konstatiram da sam evangelizator na Kristov način. Krist je evangelizirao i Krist je ujedno sam sebe propovijedao. Tako činim I ja. Duh Sveti koga sam primio evangelizira po meni I Duh Sveti sebe po meni propovijeda. Slično kao kod prve propovijedi Petra, koji je propovijedao silom Duha i tumačio proroka Joela o Duhu među nama.

Na taj mi se način ne događa da pri krštenju ili kod Euharistije, govorim o nečem drugom, a da na temu o Duhu čekam do potvrde.

Nisam u neprilici ni kod potvrde, da mi je opet govoriti o nečemu ili nekome o kojem sam već govorio. Ničija se povijest ne sastoji od jednog događaja, ni Božja u povijesti spasenja, ni ljudska, koja normalno traje godinama. Drugo je kad Duh Sveti dolazi po vodi, a drugo opet kad dolazi polaganjem ruku. Tamo dolazi pojedincima da ih vodi u zajednicu, a ovdje dolazi da ih uvede u društveni život zajednice. Primijetio sam, naime, da dijete dugo vrijeme nije psihološki član društva. Tek punoljetnošću se uklapa u društvo i tek je u toj dobi sposobno vršiti društvene funkcije. Sad potvrdu mogu zvati kako hoću: sakramentom jakosti, sakramentom odraslosti, sakramentom punine krsne milosti itd. Meni je kazano sve to riječju »crkvenog društvenog života«. I s tim mi izrazom postaje

jasno i štošta drugo, kao npr. da ne može obavljati crkvene službe netko tko nije primio Duha Svetoga. Pitao sam se što je s malim nepotvrđenim ministrantima i morao sam im odreći službeništvo u bilo kakvom strožem smislu i dati prednost potvrđenim ministrantima, koji su potvrdom *ex offio* postali otvoreni funkcijama u crkvenom društvenom životu. To mi pomaže da lakše shvatim koje se godine traže za potvrdu. Uglavnom one u kojima se čovjek počinje smatrati odraslim, sposobnim za društveni život u crkvenoj zajednici. Samo me kod toga muči misao kako će se potvrđenik osjećati sutradan nakon potvrde, pa treći dan, pa četvrti dan itd., ako u te dane ne bude na ovaj ili na onaj način ubačen u društveni život Crkve, ako se ne bude doživljavao identificiranim s Crkvom i s njezinim Interesima, ako ne bude upleten u misijske, u svećeničke, proročke i samoupravne sfere u svijetu, ako ne bude posred crkvenog zbivanja u svojoj župi, nego ako bude stjeran u kut Individualizma, da posred svijeta i posred Crkve živi životom religioznog pustinjaka, sretan da tu i tamo kao krijesnica zakrijesi zelenožućkastim svjetlom u noći grešne povijesti. Krizma je sakrament Crkve, njezina društvena života, društvena života Božjeg naroda u sakristiji i svijetu. Često čujem jadikovke da se s krizmom ništa ne postigne za religiozni život župe. Katkad se pitam da li je to pitanje uopće dobro formulirano. Selo može producirati koliko god hoće inženjera i liječnika, no neće krenuti naprijed ako nema kakvog pogona ili kakvog medicinskog centra. Za krizmanika treba imati namještenje poslije krizme, a to sigurno nije isključivo njegov privatni kršćanski život, u kojem je on uposlen već od svog kršćanskog rođenja i u odnosu na koje zaposlenje krizma ne predstavlja samo pojačanje energije, nego još nešto drugo s obzirom na nj kao čovjeka, koji je *zoon politikon* na svim linijama, pa i na religioznoj liniji. A to drugo je društvena kontekstualja sa zajednicom u kojoj živi, s Crkvom, sa župom. Krštenje stavlja krštenika u više privatni životni *agon*, a krizma u javni, u društveni. Bez prostora crkvenog agona, u koji se krizmanik poslije krizme upućuje, krizma se s naše strane znatnim dijelom prije svodi na »špilanje«, a ne na dijeljenje sakramenta. Ako tako i ja postupam, osjećam da moć moje evangelizacije veoma slabi. Obećao sam pripravniku Duha Svetoga za nešto s čime se on u životu malo susreće. Naravno da se pita: zašto sam se krizmao? Znam da tu treba unijeti mnogo distinkcija već prema Dekretu o apostolatu laika i ja ih u rad unosim, nego ovako osjećam kad mislim u općenitosti.

Na koncu pitam sebe kao evangelizatora kršćanskih sakramentalnih otajstava: što ja to radim i kako postupam u toj evangelizaciji? Katkad dobivam dojam da idem za doživljajem vjere, za doživljajem spasenja i kršćanskog oslobođenja, koje nam nude sakramenti, katkad da previše udaram naglasak na jednu stranu, na jedan vid koji mi se čini aktuelan, premda stavljam upitnik nad tu aktuelnost, pitajući se nije li ona više aktuelnost u tom smislu što sam ja nešto kao aktuelno negdje pročitao, a ne u tom smislu da bi to bilo aktuelno za moje evangelizande. Meni je to drago utvrditi, jer je doživljaj vjere dragocjena stvar i jer je aktuelnost

normalna za uspostavljanje kontakata s vremenom u kojem se živi, ali se ipak čini da to nije dovoljno. Trudio sam se složiti se s jednim subratom svećenikom, koji je sav u evangelizaciji najužih krugova, zapravo u katehizaciji, i vrši velik utjecaj na sve koji se njom bave ovdje kod nas, a izjavio je da je prije 7 godina u vjeri stavljao naglasak na istinu, a sada da ga istinitost ne zanima, jer ide samo za doživljajem. Trudio sam se da se složim s time, ali nisam nikako mogao. Čovjek je čovjek — kad je čovjek. Tako i kršćanin. A čovjek je čovjek kad je harmonična cjelina, iz koje ne mogu isključiti razum željan istine. Možda ja tog subrata svećenika dobro ne razumijem. Tko zna što on misli pod doživljajem i što pod njim sve razumijeva. K. Rahner, na primjer, pod doživljajem transcendentnog iskustva razumijeva eminentno razumnu stvar. U svakom slučaju ja svojoj evangelizaciji, koja je, priznajem, »rastrgana«, uvijek na početku ili na koncu dajem misaone katekizamske formule, koje osiguravaju točan smisao naših otajstava, koje se mogu naučiti napamet i koje se pamte. Pritom mislim da su to posudice u kojima se proživljeni sadržaj može dugo čuvati te pomoću kojih moji navještenici mogu opet ponavljati i produbljivati svoje religiozno doživljavanje uz pomoć Duha i s Duhom, kojim ih sakramenti darivaju.